

מאת: מאיר אל סייג

ג'אדו מחנה מוות

נולדתי במחנה הריכוז ג'אדו שבלוב, מחנה של הצבא האיטלקי, כ-180 ק"מ דרומית מערבית לטריפולי על שרשרת ההרים של ג'בל נפוסה.

למיטב ידיעתי, אחותי הגדולה סילבנה ואני (ואולי עוד מעט מאוד אנשים) נותרנו השרידים האחרונים של אותו מחנה הידוע לשמצה, שבו נדחסו בצרפים עלובים ורעועים 2527 יהודי קרינאיקה ובנגאזי, אשר נאספו בכוח מבתיהם בחודש מאי 1942. הם ידעו מחלות, רעב והתעללויות במחנה. כ-560 מהם מצאו שם את מותם.

מחנה ג'אדו היה מחנה איטלקי עם מספר גדול של קרבנות תוצאה שכוודאי סיפקה את אותם פשיסטים פנאטים שדרשו יישום קשוח ומלא של חוקי הגזע.

בחודש פברואר 1942 החל מוסוליני ליישם את חוקי הגזע, כשהוא מתעלם התעלמות מוחלטת מקבלת הפנים המפוארת שערכו לו היהודים בביקורו בשנת 1937 בלוב. כמו כן, התעלם מן העובדה, שעבור יהודי לוב נחשבה איטליה כמולדת. הם למדו את השפה האיטלקית ולימודה לילדיהם. מושל לוב איטלו באלבו הביע את פליאתו והתנגדותו ליישום כל כך קשוח של חוקי הגזע, הוא כתב מכתב ארוך לדוצ'ה והזהיר אותו שלא ליצור מתח מיותר בין האוכלוסיות שחיו בשלום מאות בשנים ומעולם לא יצרו הפרות סדר. בלבו מעולם לא קיבל תשובה מה"דוצ'ה" על כך. בהחלטתו זו מוסוליני הביא למותם של אותם היהודים אשר מתו מאפיסת כוחות ומחלות.

במהלך מלחמת העולם השנייה שימשה קירנאיקה זירת קרבות מרכזית בצפון אפריקה בין בריטניה לבין איטליה וגרמניה. בכיבוש הבריטי הראשון של קירנאיקה ראו היהודים בצבא הבריטי צבא משחרר, והם שיתפו פעולה, עובדה זו ששימשה כאמתלה שבה השתמשו האיטלקים כדי לאסוף בכוח את יהודי קירנאיקה, ובמיוחד את יהודי בנגאזי, למחנות.

היהודים, אשר הריעו לבריטים וערכו להם קבלת פנים של משחררים, נתפסו, הואשמו והוצאו להורג כבוגדים. את ההוצאה להורג ביצעו הפשיסטים, והיהודים נורו בכיכר המרכזית של בנגאזי - כיכר העירייה. אימי מזל ז"ל נהגה לספר לי בהתרגשות, שכאשר נולדתי הייתי בגודל של בקבוק, מכיוון שבמחנה היה חוסר משווע במזון, והיא בקושי אכלה. היא התקשתה להיניק אותי ואני הייתי על סף מוות מרעב. אבי רחמים (כלמנטה) ז"ל, איש ישר וירא שמים, עסק באותה תקופה בענף התרופות והיה לו ידע בעזרה ראשונה. הוא הוצב במרפאת המחנה. בלילות, תוך סיכון חייו, היה מתגנב לעיירה ערבית הסמוכה כדי להחליף משהו תמורת מעט חלב או מזון

אחר. הודות לתחבולות האלה הצלחתי לשרוד. ביום קר וגשום של חורף 1942, שמונה ימים לאחר הולדתי, באווירה של מצוקה, של פחד ואי-ודאות בחדרון מעופש של מרפאת המחנה, ערכו לי ברית מילה, כפי שדורשת תורתנו הקדושה. אפשר היה לערוך את ברית המילה הודות למוהל שהיה במחנה, שלמרבית המזל לא שכח לקחת אתו את כלי המהילה, כשיצא מביתו בבנגאזי.

"לא הרשו לנו לקחת את בגדינו", נהגו הוריי לספר, "הוציאו אותנו בכוח מבתינו ודחפו אותנו למשאיות. מי שהתקשה לעלות למשאית, נזרק על האחרים כאילו היה שק תפוחי אדמה. לאחר נסיעה ארוכה ומייגעת הגענו למחנה. המחנה היה מלא בחיילים איטלקים, ב"אסקרי" לובים, שפיטרלו כל הזמן. היו גם פשיסטים עם חולצה שחורה, מספר גרמנים ושוטרים איטלקים בודדים.

כל בוקר הכריחו אותנו לעמוד בשורה באמצע המחנה ואילצו אותנו לעמוד שעות תחת השמש היוקדת. אנחנו זוכרים שהיתה עמדת מקלע למעלה על יד המחנה וכולנו הסתכלנו לאותו כיוון. כל מי שהתקרר לגדר התיל נורה. היה מעט מאוד מה לאכול או לשתות. לא היה מקום להתרחץ, לא היה סבון, מאומה. היו מתישים את הגברים ואומרים להם לקחת את אבנים גדולות ולהעלות אותם למעלה הגבעה, באמצע הדרך היו הגברים נופלים מאפיסת כוחות. חלק מהם לא קם יותר. אלה שבכל זאת הצליחו לעלות הגיעו לראש הגבעה בחשכת

היום, הוכרחו לחזור חזרה עם אותה האבן, וכך נעשה גם ביום שלמחרת. מאות מהיהודים לא חזרו הביתה מעולם, הם נפטרו ממחלות כמו טיפוס ומאפיסת כוחות.

את המתים עטפנו בפיסות סדינים, מגבות, צעיפים או כל חתיכת בד שהצלחנו למצוא כדי לשמור על כבודם, כיסינו את הגופות באבנים. כך קרה יום אחרי יום חודש אחרי חודש גברים נשים וטף. הילדים נפטרו ראשונים, כי הם היו החלשים ביותר. אחריהם הנשים. אנחנו זוכרים אב ובנו שנפטרו מרעב. כל יום שניים או שלושה מהאנשים היו מתים מאפיסת כוחות. אי אפשר היה לחיות עם מעט המזון שנתנו לנו לאכול. ואז הגיעה למחנה צרה חדשה - הטיפוס - צרה שכלתי אפשרי היה להתחמק ממנה בשל היותנו חלשים כל כך. לא היה לנו סיכוי להחזיק מעמד.

והנה בוקר אחד, בשעה מוקדמת מאוד, אספו את הגברים ואת הילדים - זכרים בלבד - בצעקות רמות ובהמולה גדולה למרכז המחנה. הקצין האיטלקי צעק יותר מכולם. דחפו אותנו בצורה גסה, אנשים נפלו לארץ, והיו כאלה שרצו חצי עירומים כי לא הספיקו להתלבש. מתחת לדגל היו האיטלקים כעוסים מאוד. היה ברור לכולם שהדברים לא התנהלו באופן טוב עבורם. "נהרוג את כולכם!" צעק הקצין, "קיבלנו את ההוראה." אחר כך היתה הפסקה ארוכה. הם חיכו להודעת טלפון שתכלול את הפקודה הסופית. אבל קרה נס, והתקבל טלפון אחר, שהורה להם שלא לבצע את הרצח אולי מתוך חשש לא להשאיר לעיני האנגלים מראה זוועתי של רצח.

מחנה ג'אדו ישרא, ללא צל של ספק, כתם שחור ובל-ימחה בהיסטוריה האיטלקית.

הנה בוקר אחד, בשעה מוקדמת מאוד, אספו את הגברים ואת הילדים בצעקות רמות ובהמולה גדולה לאמצע המחנה. ... דחפו אותנו בצורה גסה, אנשים נפלו לארץ. ... מתחת לדגל היו האיטלקים כעוסים מאוד. "נהרוג את כולכם!" צעק הקצין, "קיבלנו את ההוראה."

אחותי סילבנה